

HƏMİDƏ ƏHMƏDOVA
*BDU, Avropa və Amerika ölkələrinin yeni
və müasir tarixi kafedrası, əyani doktorant*
E-mail: t_hemide@live.com

AZƏRBAYCAN-NATO ƏMƏKDAŞLIĞINDA STRATEJİ PROQRAMLARIN ROLU

Açar sözlər: beynəlxalq təşkilatlar, NATO, əməkdaşlıq, Sülh naminə tərəfdaşlıq.

Ключевые слова: международные организации, НАТО, сотрудничество, Партнерство ради мира.

Key words: international organizations, NATO, cooperation, Partnership for peace.

**“Biz dünyada sülhün və sabitliyin təmin olunmasında NATO-nun
Böyük rolunu yüksək qiymətləndirir, onu Ümumavropa təhlükəsizliyinin
olduqca mühüm vasitəsi hesab edirik.”**

Heydər Əliyev
26 aprel 1999-cu il

XX yüzilliyin sonlarında müstəqilliyini bərpa edən Azərbaycan Respublikasının xarici siyasətində beynəlxalq əməkdaşlıq mühüm istiqamətlərdən biri kimi nəzərdən keçirilir, ölkənin milli maraqları baxımından bu sahəyə xüsusi diqqət yetirilir. Respublikamızın zəngin təbii ehtiyatlara, həmçinin Şərqlə Qərbi qovuşduran əlverişli tranzit imkanlarına malik olması, qlobal layihələrin həyata keçirilməsində əsas tərəf kimi iştirak etməsi, tarazlaşdırılmış xarici siyasət yürütməsi dünyanın siyasi mənzərəsini müəyyən edən aparıcı təşkilatlarla əlaqələrinin genişlənməsinə də yaxşı imkanlar açır. Azərbaycanın mənafeyini layiqincə təmsil etmək, Ermənistanın təcavüzkar siyasətinin ifşasına nail olmaq baxımından bu təşkilatların tribunası dövlətimiz üçün geniş imkanlar yaradır. Prezident İlham Əliyev bu reallıqdan çıxış edərək son illərdə Azərbaycanın BMT, ATƏT, Avropa Şurası, Avropa İttifaqı, NATO, İKT, MDB, GUAM, AQEM, QİƏT, İƏT və digər beynəlxalq qurumlarla əməkdaşlığını inkişaf etdirmək istiqamətində böyük səy və əzmkarlıq göstərir. Bu baxımdan Azərbaycanın xarici siyasətində NATO ilə əlaqələr xüsusi yer tutur. Azərbaycan-NATO tərəfdaşlığında əsas istiqamətlər siyasi dialoq, strateji proqramlarda, sülhü dəstəkləmə əməliyyatlarında iştirak və əsas vurğusu müdafiə məsələlərinə yönələn geniş spektrli məsələlər üzrə praktiki əməkdaşlıqdan ibarətdir.

Azərbaycan və NATO arasındakı əməkdaşlıq tarixi XX əsrin sonlarında, Azərbaycan Respublikasının dövlət müstəqilliyini bərpa etməsindən sonra başlamış və artıq 20 illik bir dövrü əhatə edir. Azərbaycan - NATO münasibətləri 1992-ci ilin martında Azərbaycanın bu təşkilatın Şimali Atlantika Əməkdaşlıq Şurası qurumuna üzv qəbul edilməsi ilə [1, s.35] formalaşmağa başlasa da, 1994-cü ildə Prezident Heydər Əliyevin NATO-nun “Sülh naminə tərəfdaşlıq” Proqramının çərçivə sənədini imzalaması ilə bu münasibətlər daha konkret məcraya istiqamətləndi. [2, s.9]

“Sülh Naminə Tərəfdaşlıq” (SNT) proqramı əməli əməkdaşlıq və Şimali Atlantika Şurasının istinad etdiyi demokratik prinsiplərə sadıqlıya əsaslanır. O, sabitliyin möhkəmləndirilməsi, sülh üçün təhlükənin azalması və təhlükəsizlik sahəsində NATO ilə ayrı-ayrı

tərəfdaş dövlətlər, həmçinin tərəfdaş dövlətlər arasında möhkəm əlaqələrin yaradılmasını qarşısına məqsəd qoyur. [3, s.10]

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyev 4 may 1994-cü ildə Brüsselə səfəri zamanı NATO-nun keçmiş sovet respublikaları ilə əməkdaşlığını nəzərdə tutan “Sülh naminə tərəfdaşlıq” sazişini imzaladı. Bu sənəddə aşağıdakı fikirlər qeyd olundu: “Bu tərəfdaşlıq ümumi inamın ifadəsi kimi müəyyənləşdirilib ki, Avro-Atlantik məkanda sabillik və təhlükəsizlik yalnız əməkdaşlıq və birgə fəaliyyət nəticəsində əldə edilə bilər. Əsas azadlıqların və insan hüquqlarının müdafiəsi və inkişafı və azadlığın, ədalətin və demokratiya yolu ilə sülhün qorunub saxlanılması tərəfdaşlığın ümumi dəyərlərini təşkil edir”. [3, s.5] Bu, əməkdaşlıq prosesində ən əhəmiyyətli addım oldu. Beləliklə, Azərbaycan NATO ilə bir sıra sahələrdə faydalı əməkdaşlığı genişləndirmək imkanı əldə etdi və Qərblə olan qeyri-müəyyən qarşılıqlı münasibətlərini daha konkret tərəfdaşlıqla əvəz etmiş oldu.

“Sülh Naminə Tərəfdaşlıq” proqramının rəsmi əsasını hər bir tərəfdaş dövlətin konkret vəzifələrinin göstərildiyi Çərçivə Sənədi təşkil edir. Bütün tərəfdaşlar öz üzərinə bir sıra genişmiqyaslı siyasi öhdəlik götürür – demokratik cəmiyyətin əsaslarını qorumaq; beynəlxalq hüquq prinsiplərini dəstəkləmək; BMT-nin Nizamnaməsi, Ümumi İnsan Haqları Deklarasiyası, Helsinki Yekun Aktı və tərkisilahlı və silahlanma üzərində nəzarət haqqında sazişlər üzrə öhdəlikləri yerinə yetirmək; başqa dövlətlərə qarşı qüvvə tətbiq etməklə hədələməkdən və ya onu tətbiq etməkdən imtina etmək; mövcud sərhədləri gözləmək; mübahisələri sülh yolu ilə həll etmək. [3, s.10]

Çərçivə Sənədinin imzalanma mərasimində çıxış edən Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev bildirdi: “Biz NATO-nun Şərqi Avropa ölkələrini və keçmiş Sovet İttifaqına daxil olan yeni müstəqil dövlətləri “Sülh naminə tərəfdaşlıq” sənədinə qoşulmağa çağıran dəvətini böyük razılıqla qarşılamışıq və buraya da bu fikirlər və ümidlərlə gəlmişik və bu gün “Sülh naminə tərəfdaşlıq” proqramını imzalamağa hazırıq.” [4, s.87]

Heydər Əliyev həmçinin bildirdi ki, Ermənistanın əzəli Azərbaycan torpağı olan Dağlıq Qarabağı öz əlinə keçirmək məqsədilə respublikamıza qarşı təcavüzü və bunun nəticəsində torpaqlarımızın iyirmi faizinin Ermənistanın silahlı qüvvələri tərəfindən işğal olunması, bir milyondan artıq soydaşımızın qaçqına çevrilməsi nüfuzlu beynəlxalq təşkilatlarla, xüsusən NATO ilə daha sıx əməkdaşlığı zəruri edirdi.

Kütləvi informasiya vasitələri Azərbaycanın “Sülh naminə tərəfdaşlıq” proqramına qoşulmaqla iki başlıca məqsədə nail olmaq istədiyini vurğulayırdı:

- bu proqrama qoşulmaqla Azərbaycan bütövlükdə Avropa ölkələri ilə ikitərəfli münasibətləri genişləndirmək və Ümumavropa integrasiya proseslərinə qoşulmağı sürətləndirmək üçün lazımı şərait əldə edir, həmçinin Ümumavropa təhlükəsizlik məkanına qoşulurdu;

- “Sülh naminə tərəfdaşlıq” proqramına qoşulmaqla Azərbaycan NATO-nun birbaşa hərbi yardımını əldə etməsə də, hərbi əməliyyatların təkrarlanmaması üçün qaranta nail olurdu. Çərçivə sənədinin 8-ci bəndinə uyğun olaraq, Azərbaycan “16+1” formulu əsasında (16 - NATO dövlətləri + 1 Azərbaycan nəzərdə tutulur) problemin müzakirəsinə nail ola və Rusiya-Ermənistan Alyansına qarşı NATO “çətir”ini qoya bilərdi. NATO-nun sabiq baş katibi M.Vernerin fikrincə, lazım gələrsə, NATO-nun hərbi qüvvələrindən ATƏT-in sülhməramlı qüvvələri kimi istifadə olunması da mümkün idi. [5]

2002-ci il noyabrın 18-də NATO Parlament Assambleyasının İstanbulda keçirilən plenar iclasında Azərbaycan Respublikasının bu nüfuzlu təşkilatın assosiativ üzvlüyünə qəbul edilməsi ilə Azərbaycan – NATO əməkdaşlığının daha yeni bir mərhələsinə qədəm qoyuldu.

Analitiklər bu tarixi hadisəni ölkəmizin həyatında Şimali Atlantika İttifaqı ilə əlaqələrin genişlənilib möhkəmlənməsi istiqamətində ciddi addım kimi qiymətləndirirlər. Azərbaycan Respublikasının NATO-nun Parlament Assambleyasına assosiativ üzv olması sayəsində, dövlətimiz, hər şeydən əvvəl, öz problemləri, ilk növbədə Ermənistanın təcavüzü nəticəsində ərazisinin 20%-nin işğal edilməsi və 1 milyondan çox qaçqın və məcburi köçkünün ağır şəraitdə yaşamaq məcburiyyətində olması haqqında dünya ictimaiyyətinə məlumat vermək üçün daha bir beynəlxalq tribuna əldə etmişdir.

2002-ci ildən bu günə kimi ildə iki dəfə (yaz, payız) NATO Parlament Assambleyasının iclaslarında Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisinin nümayəndə heyəti iştirak edir və Azərbaycanla bağlı problemləri NATO-ya üzv və tərəfdaş ölkələrin parlamentlərinin nəzərinə çatdırır. Azərbaycan Respublikası NATO ilə əməkdaşlığın inkişafında maraqlı olduğunu konkret praktiki tədbirləri ilə də sübut etmişdir.

Ümumiyyətlə, Azərbaycan - NATO münasibətləri, əsasən, aşağıdakı plan və istiqamətlər üzrə nizama salınır ki, bunlar da NATO ilə dövlətimiz arasındakı əməkdaşlığın özəyini təşkil edir:

- PFP (Partnership for Peace) - Sülh Naminə Tərəfdaşlıq;
- İPP (Individual Partnership Program) - Fərdi Tərəfdaşlıq Proqramı;
- PARP (Planing and Review Process) - Proseslərin Planlaşdırılması və Analizi Proqramı;
- İPAP (Individual Partnership Action Plan) - Fərdi Tərəfdaşlıq üzrə Fəaliyyət Planı;
- OCC (Operational Capabilities Concept) - Əməliyyat imkanları Konsepsiyası;
- PAP DİB (Partnership Action Plan On Defense Institution Building) - Müdafiə Təsisatlarının Qurulması üzrə Tərəfdaşlığın Əməliyyat Planı;
- PSE (Partnership for Peace Staff Element) - Sülh Naminə Tərəfdaşlığın Qərargah Elementi;
- PAP-T (The Partnership Action Plan Against Terrorism) - Terrorizm Əleyhinə Tərəfdaşlıq Fəaliyyət Planı.

İPP (Individual Partnership Program) - Fərdi Tərəfdaşlıq Proqramı tərəfdaş ölkənin NATO ilə Sülh Naminə Tərəfdaşlıq proqramı çərçivəsində reallaşan əməkdaşlıq prosesinin birinci səviyyəsi hesab edilir. Fərdi Tərəfdaşlıq Proqramında, əsasən, tərəfdaş ölkələrin qoşulmaq istədikləri fəaliyyətlərin siyahısı əks olunur. Tərəfdaş ölkələr proqrama uyğun olan bəyəndikləri fəaliyyəti seçərək NATO rəhbərliyinə təqdim edir. NATO da seçim edərək arasından müəyyən layihələri qəbul edir və bu fəaliyyətlərin maliyyələşmə məsələləri daha çox tərəfdaş ölkənin üzərinə düşür.[6, s.35] Fərdi Tərəfdaşlıq Proqramı həmçinin genişmiqyaslı tədris və təlim imkanlarını əhatə edir ki, hər il bu çərçivədə Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin 1000-dən çox şəxsi heyəti müxtəlif hərbi sahələr üzrə tədris tədbirləri və təlimlərdə iştirak edir.

PARP (Planing and Review Process) - Proseslərin planlaşdırılması və analizi proqramı öz növbəsində ikinci səviyyə hesab olunaraq, əməkdaşlığın inkişafının güclənməsinə cıgır açmışdır. Bu proqram NATO-nun 1995-ci ilin yazında Brüsseldə keçirilən tədbir zamanı qəbul olunsada, Azərbaycan Respublikası 1997-ci ildə proqrama üzv olmuş və bu günə kimi də fəal üzvlərindən hesab olunur. [6, s.36] PARP NATO-nun çoxmillətli əməliyyatlarında, təlimlərində iştirak etmək niyyətində olan tərəfdaş ölkənin silahlı qüvvələrinin və ümumiyyətlə müdafiə sahəsinin qiymətləndirilməsini nəzərdə tutur. [7]

İPAP (Individual Partnership Action Plan) - Fərdi Tərəfdaşlıq üzrə Fəaliyyət Planı SNT çərçivəsində əməkdaşlığın üçüncü mərhələsi hesab olunur və NATO-nun 2002-ci ildə

Praqda keçirilən sammitində qəbul olunmuş və tərəfdaş ölkələr üçün açıq elan olunmuşdur. [8] Belə ki, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev 2004-cü ilin may ayında Brüsselə səfəri zamanı NATO-nun baş katibi ilə ikitərəfli əməkdaşlığın inkişafı, Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin həlli prosesi, maraq doğuran regional və beynəlxalq məsələlər barədə fikir mübadiləsi aparmış və eyni zamanda ölkəmizin hazırladığı “Fərdi tərəfdaşlıq üzrə Əməliyyat Planı”-nı NATO-nun baş katibinə təqdim etmişdir. 2005-ci ilin may ayının 27-də NATO-nun Şimali Atlantika Şurası tərəfindən təsdiq edildikdən sonra İlham Əliyev planın təsdiq olunması haqqında avqustun 3-də sərəncam vermişdir. [9] Fərdi Tərəfdaşlıq üzrə Əməliyyat Planı NATO ilə əməkdaşlığın yaxın və orta perspektivdə daha da gücləndirilməsi yolunda mühüm bir vasitə oldu. Bu proqram da öz növbəsində Azərbaycan Respublikasının təhlükəsizlik sektorunun islahatlar yolu ilə NATO standartlarına yaxınlaşdırılması və siyasi dialoqun inkişaf etdirilməsi yolunda bir mexanizm kimi istifadə olundu.

OCC (Operational Capabilities Concept) - Əməliyyat imkanları Konsepsiyası NATO-nun çevik əməliyyat qüvvələrinin yaradılmasında və onların inkişaf etdirilməsində tərəfdaş ölkələrin iştirakını nəzərdə tutan proqramdır. Azərbaycan 2004-cü ilin sonlarında bu sənədə qoşulmuşdur. Azərbaycan Silahlı Qüvvələri proqramın Ortaq Qüvvələr Birliyinə bir yüngül motoatıcı ƏİK bölüyü təyin etmiş və 2006-cı ildə bəyan olunmuş qüvvənin qiymətləndirmə təlimi keçirilmişdi. 2010-cu ilin avqust ayından da Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrinin ƏİK Taboru bəyan edilmişdir. [10]

PAP-DİB (Partnership Action Plan On Defense Institution Building) - Müdafiə Təsisatlarının Qurulması üzrə Tərəfdaşlığın Əməliyyat Planı tərəfdaş ölkələrin səylərini gücləndirmək və beynəlxalq öhdəliklərə cavab verən müdafiə islahatlarının irəli sürülməsini nəzərdə tutan proqramdır. Bu sənəd 2004-cü ilin iyununda NATO-nun İstanbulda zirvə görüşündə 49 tərəfdaş ölkənin razılığı ilə qəbul olunmuşdur. [11] PAP-DİB planı “Sülh Naminə Tərəfdaşlıq” proqramına qoşulmuş ölkələrdə üç istiqamət üzrə həyata keçirilməli olan 10 islahatı özündə cəmləşdirir: birinci istiqamət müdafiə sahəsində şəffaf və demokratik nəzarətin tətbiq edilməsindən ibarətdir; ikinci istiqamət təhlükəsizlik siyasətinin inkişafında ölkə vətəndaşlarının iştirakının təmin edilməsindən ibarətdir və nəhayət, üçüncü istiqamət isə müdafiə sahəsi ilə bağlı qanunvericiliyin və məhkəmə sahəsinin düzgün inkişaf etdirilməsi ilə bağlıdır. [6, s.42] Azərbaycan tərəfi hazırda bu plan üzərində ətraflı iş aparır. PAP-DİB-də Azərbaycanın müdafiə sahəsində demokratik institutların formalaşmasının zəruriliyi qeyd edilir. Bu istiqamətdə parlamentin orduya nəzarət funksiyasını həyata keçirməsi istənilir. NATO-da hesab edirlər ki, müdafiə və təhlükəsizlik sektoru üzərində demokratik nəzarətin qurulması islahat prosesinin başlıca sütunudur.

PSE (Partnership for Peace Staff Element) - Sülh Naminə Tərəfdaşlığın Qərargah Elementi konsepsiyası sabitliyin möhkəmlənməsi və münaqişə riskinin azaldılması məqsədini daşıyır. 1994-cü ildə yaradılıb və 30 ölkə bu sənədə qoşulmuşdur. [12] Azərbaycan 2002-ci ildən özünün 8 zabiti bu planın verdiyi imkan nəticəsində Tərəfdaşlığın Qərargah Elementinin strukturlarında vəzifələrə təyin edib. 2007-ci ildə isə daha 4 Azərbaycan zabiti müxtəlif NATO qərargahlarında vəzifə daşıyır. [6, s.43] Hazırda Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin 7 zabiti NATO-nun müxtəlif qərargahlarında Tərəfdaşlığın Qərargah Elementi vəzifələrində xidmət edirlər.

PAP-T (The Partnership Action Plan Against Terrorism) - Terrorizm Əleyhinə Tərəfdaşlıq Fəaliyyət Planı. Terrorizmə qarşı mübarizə İttifaq və onun Tərəfdaşlarının ən öncül məqsədləri sırasındadır. 11 sentyabrda Birləşmiş Ştatlara qarşı həyata keçirilən

hücumlar NATO-nun ilk dəfə olaraq 5-ci maddəyə müraciət etməsinə səbəb oldu. Terrorizm təhlükəsinə qarşı mübarizəyə qoşulmaq barədə birgə qərar 2002-ci ildə Praqa sammiti zamanı terrorizmə qarşı Tərəfdaşlıq üzrə Fəaliyyət Planının irəli sürülməsi ilə qəti şəkildə ifadə edildi. Bu fəaliyyət planı siyasi məsləhətləşmələr, praktiki tədbirlər vasitəsilə təkmilləşmiş əməkdaşlığa informasiya və mütəxəssis mübadiləsinin təmin edilməsinə zəmin yaradır.[6, s.43] Terrorçuluğa qarşı Tərəfdaşlıq Əməliyyat Planında iştirak edərək Azərbaycan terrorçuluğa qarşı mübarizəyə töhfə verir. Buraya NATO ilə kəşfiyyat və analitik məlumatların bölüşməsi və terrorçuluğa qarşı milli təlim imkanları və sərhədlərin və infrastrukturun təhlükəsizliyinin gücləndirilməsi sahəsində müttəfiq ölkələrlə əməkdaşlıq daxildir. Azərbaycan NATO ilə terror təhlükəsi ilə bağlı kəşfiyyat mübadiləsi həyata keçirir, siyasi müzakirələrdə iştirak edir və milli qabiliyyətlərin inkişaf etdirilməsi sahəsində əməkdaşlıq həyata keçirir.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev tərəfindən 2007-ci ilin may ayında təsdiq edilən Azərbaycan Respublikası Milli Təhlükəsizlik Konsepsiyasında qeyd olunur: “Ölkənin müdafiə qabiliyyətinin möhkəmləndirilməsi yolunda hərbi-siyasi və hərbi-texniki sahədə beynəlxalq əlaqələrin və əməkdaşlığın hər cür inkişafı müstəsna əhəmiyyət kəsb edir. Avro-Atlantik məkanın təhlükəsizlik sisteminə integrasiya, NATO dövlətlərinin qüvvələri ilə qarşılıqlı uzlaşan hərbi əməliyyat qüvvələrinin yaradılması, böhranların aradan qaldırılması məqsədilə müvafiq beynəlxalq təşkilatların mandatı əsasında aparılan sülhməramlı cavab əməliyyatlarında iştirak etmək Azərbaycan Respublikasının müdafiə siyasətinin əsas istiqamətlərindən hesab olunur.” [4, s.87]

2014-cü ilin yanvar ayında Brüsseldə işgüzar səfərdə olan Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev NATO-nun baş katibi Anders Foq Rasmussen ilə görüşmüşdür. NATO-Azərbaycan əlaqələrinin uğurla inkişaf etdiyini söyləyən baş katib Əfqanıstanda həyata keçirilən sülhyaratma əməliyyatları zamanı Azərbaycanın tranzit, maliyyə yardımı və digər sahələrdə göstərdiyi dəstəyə görə minnətdarlığını bildirib. Anders Foq Rasmussen görüşdə, eyni zamanda, Azərbaycanın Avropanın enerji təhlükəsizliyinin, o cümlədən Qafqazda sülhün və təhlükəsizliyin təmin edilməsi baxımından mühüm ölkə olmasını, əlaqələrin bundan sonra da inkişaf edəcəyinə əminliyini vurğulayıb. Prezident İlham Əliyev isə öz növbəsində, NATO-Azərbaycan əlaqələrinin müxtəlif sahələrdə uğurla inkişaf etdiyini, Azərbaycan Respublikasının Avropanın enerji təhlükəsizliyində fəal iştirakını diqqətə çatdırıb və öz bəyanatında Azərbaycan-NATO münasibətlərinin strateji əməkdaşlıq səviyyəsinə yüksəldiyini bildirib: “Bu, mənim NATO-nun mənzil-qərargahına artıq beşinci səfərimdir. Bu fakt əməkdaşlığımızın səviyyəsini göstərir. Bu əməkdaşlıq illəri və bizim NATO-nun “Sülh naminə tərəfdaşlıq” proqramına 20 il ərzində üzv olmağımız göstərir ki, münasibətlərimiz artıq strateji əməkdaşlıq səviyyəsinə qalxıb”. [13]

Ümumiyyətlə, Azərbaycan - NATO əməkdaşlığının başlıca məqsədi bütün Avro-Atlantika zonasında sülhün və sabitliyin möhkəmləndirilməsinə öz tövhəsini vermək və bilavasitə təşkilatın fəal iştirakı ilə yaradılacaq hər hansı bir təhlükəsizlik sistemində özünə yer tapmaqdan ibarətdir. Azərbaycan-NATO münasibətlərinin inkişaf səviyyəsi, eləcə də müxtəlif proqramlar çərçivəsində əməkdaşlığın mövcud durumu yüksək qiymətləndirilir.

İSTİFADƏ OLUNMUŞ ƏDƏBİYYAT

1. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin İşlər İdarəsi prezident kitabxanası. Azərbaycan beynəlxalq arenada. 42 səh.

2. Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının İnsan Hüquqları üzrə Elmi-Tədqiqat İnstitutu. Azərbaycan və NATO əməkdaşlığı Çikaqo sammitindən sonar: əməkdaşlıq üçün yeni perspektivlər (konfrans materialları). Bakı, Elm və təhsil, 2012, 119 səh.
3. NATO. Tərəfdaşlıq vasitəsilə təhlükəsizlik. NATO public diplomacy division, 1110 Brussels, Belgium. 36 səh.
4. Azərbaycan–NATO: Tərəfdaşlıqdan başlanan yol. (1994-2009) Heydər Əliyev irsini araşdırma mərkəzi. Bakı 2009, 340 s.
5. Мешеряков В. Параметры взаимозависимости//Азия и Африка сегодня, 1997, №8, с.66
6. Sümərli Cəsur. İrəliyə, NATO-ya doğru! Bakı, “Əbilov, Zeynalov və oğulları, 2007. 152 səh.
7. The Partnership For Peace Planning And Review Process. Anthony Cragg NATO's Assistant Secretary General for Defence Planning and Policy. Web Edition No. 6 - Nov. 1995 Vol. 43 - Pp23-25
<http://www.nato.int/docu/review/1995/9506-5.htm#footnote1>
8. NATO. Individual Partnership Action Plans.
http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49290.htm
9. Azərbaycan Respublikasının NATO ilə Fərdi Tərəfdaşlıq üzrə Əməliyyat Planının təsdiq edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı. Bakı şəhəri, 3 avqust 2005-ci il. № 937
10. Azərbaycan Respublikası Müdafiə Nazirliyi. Azərbaycan Respublikasının NATO ilə Əməkdaşlığı. <http://www.mod.gov.az/index2.php?content=beynaxalq/4>
11. NATO. Partnership Action Plan for Defence Institution Building.
http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_50083.htm
12. NATO. Partnership for Peace Staff Element (PSE).
<http://www.act.nato.int/hq-sact-partnership-for-peace-staff-element-pse>
13. “Yeni Azərbaycan” qəzeti. 02 aprel 2014-cü il. Ölkəmiz NATO-nun proqramlarında fəal təmsil olunur. http://www.yeniazərbaycan.com/KIVDF_e15445_az.html

ГАМИДА АХМЕДОВА
БГУ, докторант

РОЛЬ СТРАТЕГИЧЕСКИХ ПРОГРАММ В СОТРУДНИЧЕСТВЕ АЗЕРБАЙДЖАНА С НАТО

Статья посвящена основным параметрам и особенностям сотрудничества восстановившего свою независимость в конце XX века Азербайджана и НАТО. В статье нашли отражение роль стратегических программ в сотрудничестве, их важность, а также проекты, принятые по этим программам. Уделено большое внимание программе «Партнерство имя мира», которая была создана в 1994 году и составляет основу сотрудничества Азербайджан-НАТО. Целью является исследование уровня развития отношений между Азербайджаном и НАТО, а также нынешнее состояние этого сотрудничества в рамках различных программ.

HAMIDA AHMADOVA
BSU, Ph.D

THE ROLE OF STRATEGIC PROGRAMS IN THE COOPERATION BETWEEN NATO AND THE REPUBLIC OF AZERBAIJAN

The article has been devoted to the main parameters and characteristics of the cooperation between NATO and the Republic of Azerbaijan that restored its independence at the end of the XX century. The role of strategic programs, their importance in this collaboration and adopted projects related with these programs are analysed in this article. "Partnership for Peace" founded in 1994 and which is considered to be essential in the cooperation between NATO and the Republic of Azerbaijan is the focus of attention. The main reason of this work is to research the development of NATO's cooperation with Azerbaijan, as well as the current situation of different programs in this cooperation.

Rəyçilər: t.ü.f.d. A.Musayev, t.e.d. M.Fətəliyev

BDU-nun Tarix fakültəsinin Avropa və Amerika ölkələrinin yeni və müasir tarixi kafedrasının 24 noyabr 2014-cü il tarixli iclasının qərarı ilə çapa məsləhət görülmüşdür (protokol №3).